

Renæssance 2006

– som følger Middelalder 99

Af Jens Vellev

Jens Vellev fortæller, hvordan Renæssance 2006 kom op at stå.

Nu skal vi have et Renæssanceår! – Og hvorfor det? – Sådan har mange undrende spurgt i løbet af de sidste par år. Og vel med rette. Det er jo ingen naturlov, at noget så mangetydigt som *renæssance* absolut skal markeres – og så endda gennem hele 12 måneder. Anderledes forholder det sig med *historiske jubilæer*, som gennem århundreder er blevet fejret på mere eller mindre spektakulær vis. Vi behøver blot at gå til de utallige købstadsjubilæer, som fejres lokalt med udstilling på byens museum ofte fulgt af en omfattende prestigefyldt publikation. Her er anledningen indlysende. Byen bliver klædt på til fest, turistforeningen får en måske længe ønsket øget opmærksomhed, historikerne og museumsfolkene bliver opfordret til i udstilling, skrift og tale at redegøre for en spredt og ofte svært tilgængelig viden om det lokale samfunds historie, som nu kan måles ud i fulde århundreder, ja ofte benyttes og halve og kvarte, når bystyret ikke kan vente med fejringen.

Anledningen har naturligvis en forhistorie. 1999 var blevet udnævnt til middelalderens år. Efterhånden nåede vi op på ca. 1.400 officielle arrangementer, som skal suppleres med et meget stort antal, som sekretariatet ikke har haft mulighed eller anledning til at omtale. Omkring 4.500 små og store artikler i alle landets aviser havde berettet om de mangeartede aktiviteter. Fra mødet i Højer til middelalderårets start gik der 4 år og 9 måneder.

Økonomien bag middelalderåret var set i lyset af det store omfang ganske ubetydelig – lidt over 2,5 mil. kr. En større centralt givet bevilling gjorde det muligt at ansætte to personer i sekretariatet i Vejle. En stor udgift til reklame – plakater og katalog – blev søgt og bevilget særskilt. De enkelte tiltag i form af udstillinger, symposier, koncerter, publikationer og

meget mere blev afholdt af de ansvarlige institutioner. Store dele af forløbet udmøntede sig som en stor græsrodsbevægelse.

Mange spurgte i tiden efter middelalderårets afslutning, om der nu ikke skulle arrangeres et nyt år med et andet tema. Og jeg svarede, at det havde vi i koordineringsgruppen ingen ambitioner om. Vi var blot lettede over, at vi var kommet helskindet igennem. – Men ...

I 1997 og -98 foretog jeg udgravninger af ruinerne efter en af landets ældste papirmøller oprettet af bogtrykkeren Hans Hansen Skonning med kongelig bevilling i 1635. Stedet lå i Marselisborgskovene i den sydlige udkant af Århus i cykelafstand fra både min bolig og arbejdssted, Afdeling for Middelalderarkæologi ved Aarhus Universitet med kontorer med videre på Moesgård. I et par årtier havde jeg planlagt undersøgelsen, og nu kunne der endelig afses tid. Ansøgninger om økonomisk støtte var blevet positivt modtaget. Det lykkedes at lokalisere stedet for møllehuset samtidig med at studiet af tilsvarende anlæg andre steder i Europa påbegyndtes. Og nu viste det sig, at det bedste eksempel skulle findes på den lille ø Hven, hvor Tycho Brahe ca. 50 år tidligere foruden sine berømte observatorier, Uraniborg og Stjerneborg, havde bygget sit eget papirværk. Få år efter Tychos afrejse fra øen i 1597 var alle tre anlæg blevet nedbrudt. Observatorierne var blevet arkæologisk undersøgt flere gange både i 1800- og 1900-årene, mens resterne af papirmøllen var udgravet en gang – 1933-34 – af en dansk amatør-astronom. Interessen for den samlede bestand af bygninger blev skærpet. En eftersøgning af udgravningsrapporter, planer, fotografier, korrespondance og fund viste hurtigt, at disse for de videre studier så vigtige forhold, som

det ofte er tilfældet ved ældre undersøgelser, langt fra forelå i de relevante arkiver i en tilfredsstillende tilstand. Undersøgelserne udvidedes til at omfatte hele Tycho Brahes aktivitet på øen. Og nu viste det sig, at det var muligt på mange måder at få et mere nuanceret indblik i den berømte renæssance-skikkelses hverdag. Arbejdet med Tycho Brahe og Hven skubbede indtil videre studiet af Skonningmøllen i baggrunden og kom hurtigt til at udmønte sig i tanken, at med Tycho Brahe og Hven som omdrejningspunkt kunne et Renæssanceår etableres. En genopførelse af Uraniborg kunne indgå i planerne. Herved kunne forskning og formidling af denne verdensberømte bygning forenes – på samme måde som rekonstruktionen af en middelalderlige saltsydehytte på Læsø opført 1991 efter mine indledende udgravninger sommeren 1990 have sat omfattende folkelig og videnskabelig fokus på en overset del af den tidlige danske industrihistorie. I dag omsætter saltproduktionen på øen årligt for mere end 6 mil. kr.

I 2001 var der et relevant jubilæum – det var nu 400 år siden Tycho Brahe døde i Prag. Under et stort internationalt symposium i byen i oktober fortalte jeg om Tycho Brahes liv på den lille ø i Øresund. Ideen om en genopførelse af Uraniborg blev her fremført med stor begejstring til følge. Og siden er jeg fra forskere fra hele verden blevet spurgt: Hvornår sker det?

Det kommer naturligvis til at tage nogen tid, men det vil blive en realitet. Med udgangspunkt i et *renæssanceår* ville interessen for Tycho Brahe, hans verden og bygninger kunne få et vældigt løft. Flere kolleger i universitets- og museumsverden blev kontaktet, og efter en del planlægningsmøder kunne vi invitere til et første idémøde 6. marts 2003 på Nationalmuseet med titlen: ”Norden – Renæssancen – Europa”. Tankerne om renæssanceåret blev kort introduceret. Derefter fulgte fire mindre foredrag ved Jens Velle (Tycho Brahe), Hugo Johannsen (Kronborg), Peter Zeeberg (Renæssancen og litteraturen), Ole Kongsted (Renæssancen og musikken). Tidspunktet for året var af invitationsgruppen allerede blevet fastlagt til 2006. Begrundelsen herfor var ganske enkel. 2005 var helliget H.C. Andersen, og 2007 kunne Nationalmuseet fejre sin 200-årsdag. Så hvis vi ikke

ville vente til 2008, var der blot 2006 tilbage. – Efter en pause besluttede forsamlingen, at initiativgruppen med passende supplementer kunne fortsætte arbejdet. Der skulle søges tilskud. En endelig styregruppe skulle vælges. Et bemandet sekretariat skulle etableres. *Middelalder 99* kunne nu efterfølges af *Renæssance 2006*.

Og umiddelbart kunne det føles helt naturligt, da renæssancen jo tidsmæssigt følger middelalderen. Men også set i et forskningsmæssigt og lærdomshistorisk lys kan valget forekomme rimeligt. I 1969 skrev en studenterkammerat i forhistorisk arkæologi på Aarhus Universitet og jeg til rektor, at vi gerne ville have mulighed for at kunne studere også middelalderarkæologi. Og to år efter var faget etableret med professor og et studenterhold, hvor flere efter endt eksamen nu sidder som inspektører rundt på landets museer. Efterhånden er der siden mange steder både i Norden og ude i Europa på universiteterne etableret lærestole i middelalderarkæologi, mens renæssancearkæologi som fag ikke var blevet aktuelt i 1970'erne. Slotte og herregårde, købstædernes bindingsværkshuse, de ofte fundrige kulturlag, der overlejrer middelalderlagene, dagligdagens husgeråd fra Christian 4.s tid, kunstens komplicerede udtryksformer i tiden efter reformationen var overladt til de nabo-discipliner, som kunne overkomme at indføre de studerende i et stort, kompliceret og spændende felt, hvor en mere og mere verdensomspændende kulturel indflydelse gør sig gældende. Ordet globalisering ligger lige for. I Århus har vi nu taget højde for dette, og fra 1. august 2005 skiftede vort fags navn til *Afdeling for Middelalder- og Renæssancearkæologi*. Og denne udvikling ses nu også undervejs ved et stort antal af universiteterne rundt om i Europa. Men Aarhus Universitet er vist det første, som fuldt ud har taget konsekvensen og inddraget ordet renæssancearkæologi i instituttets/afdelingens navn.

Efter mødet på Nationalmuseet 6. marts gik initiativgruppen i gang med at søge støtte til først og fremmest det sekretariat, som var en uomgængelig forudsætning for, at det daglige arbejde kunne overkommes. Nationalmuseet havde tilbudt, at der dér kunne stilles kontorfaciliteter til rådighed. Der blev med brev af 27. marts 2003 etableret kontakt til Kulturministeriet. Mandag 29. marts holdt vi møde

på Nyborg Slot, hvor den samlede museums- og universitetsverden samt relevante interessegrupper var blevet inviteret. Igen blev der med korte indlæg orienteret om ide og det hidtidige forløb. Mødet mundede ud i, at en styregruppe på 9 personer blev valgt. Siden er der sket enkelte udvidelser. – Og nu kunne arbejdet mere målrettet fortsætte med at få bragt det nødvendige økonomiske grundlag på plads. I møderne fremover gennem sommer, efterår og vinter 2003/2004 var Kulturarvsstyrelsen en aktiv medspiller, og endelig i marts måned forelå det officielle svar: Der var bevilget 2 mil. Kr. til benyttelse over 3 år.

Stillingen som projektkoordinator blev slået op, og til mødet i Styregruppen 26.6.2004 deltog Nicolai Gjessing for første gang. Han ansættelse løber over 3 år med afslutning juli 2007. Kontorets bemanning blev 1.5.2005 udvidet med cand.mag. Sine Ingemann, som er ansat et år på halv tid.

I sommeren 2004 fik året efter en del diskussion i styregruppen sit officielle navn: *Renæssance 2006*. Navnet er nu registreret og bliver i denne form brugt, når hjemmesiden åbner i efteråret 2005 (www.renaessance2006.dk). Et logo er blevet udformet af grafikeren Thora Fisker. Det udgøres af ”Renæssance” skrevet med en renæssanceskrift og ”2006” med en moderne typografi uden seriffer.

Den oprindelige ide, at året på nogle punkter kunne komme til at dække aktiviteter også i Norden og dele af det øvrige Europa havde vi allerede på et tidligt tidspunkt i forløbet set os nødsaget til at skrinlægge. Alene den korte tid indtil årets start

gjorde det umuligt at få etableret de nødvendige kontakter. Men Skånelandene og de gamle danske landsdele syd for den nuværende grænse vil blive inddraget med i hvert fald nogle arrangementer. I styregruppen sidder der således også skånske repræsentanter.

I løbet af renæssanceåret vil udstillinger, musikudfoldelse, foredrag, bogudgivelser på mangfoldig vis gøre en mærkværdig tid nærværende. Renæssancen er gådefuld. Ifølge gængse ordbøger har ordet flere betydninger – for eksempel: *genfødsel, genoplivelse af interesse* eller *den kulturperiode, der fulgte efter middelalderen*. At sætte faste år på begyndelse og slutning forekommer meningsløst. Den italienske renæssance i 1400-årene vækker helt andre associationer end den danske, som blomstrer 100 år senere. I Firenze finder vi kunst og arkitektur, som adskiller sig markant fra hvad vi for eksempel ser på Frederik 2's Kronborg. Vi har besluttet, at tiden 1500-1650 kan være passende som ramme for et år, hvor der sættes fokus på renæssancen i Danmark. I den tid levede Tycho Brahe og Christian 4. Reformationen i 1536 kom på utallige måder til at ændre vores hverdag. Med opdagelsesrejserne var verden pludselig blevet meget større. Men renæssancen i form af genfødsel fortsætter. I 1800-årene dukker der nye udtryksformer frem i arkitekturen, der griber tilbage til de gamle stilarter. Efter renæssanceåret 2006 vil mange måske sige: det var dog en forunderlig og tankevækkende tid.